

SLAVARBETE I SOVJET OCH ÖSTEUROPA

Av redaktör PAUL OLBERG

Införande av slavarbete i det kommunistiska riket.

SEDAN mer än ett kvarts sekel råder ett system av utpräglat slavarbete i det kommunistiska ryska jätteriket. Efter det andra världskriget, då Sovjetryssland genom sin aggressionspolitik utbredde sig i Europa, har slavarbetet efter hand vunnit terräng även i åtskilliga gamla europeiska kulturstater, som har råkat under den sovjetryska imperialismens inflytande. Samtliga ryska satellitländer, Tjeckoslovakien, Ungern, Bulgarien, Rumänien, Tyska demokratiska republiken eller den tyska östzonen samt Albanien, kan mer eller mindre karakteriseras som slavstater. Det kommunistiska slavarbetssystemet sträcker sig med andra ord långt in i Europa bakom järnridån ända fram till gränserna mellan öst och väst. Man kan inte känneteckna den krassa etiska kontrasten mellan den västliga demokratins och den östliga totalitära diktaturens två världsåskådningar bättre än genom denna skiljelinje mellan slaveri och frihet för de arbetande människorna.

Auktoritativa internationella institutioner och fria arbetarorganisationer, särskilt Förenta nationerna och den internationella arbetarorganisationen, Internationella fria fackföreningsförbundet (IBFG), American Federation of Labor (A F of L) m. fl. har på grundval av ingående undersökningar gjort den fria världen väl förtrogen med slavarbetets drama i öster, framför allt i Sovjetunionen. Orsakerna till slavlägrens upprättande och lägrens politiska mål samt deras roll i landets ekonomiska liv och lägerregimens organisatoriska metoder är sedan rätt länge kända för allmänheten i de demokratiska länderna. Trots detta är det glädjande att kunna konstatera, att för varje gång som problemet om slavarbetet i Ryssland tages upp till diskussion, så framkallar det en stark harm inom alla frihetsvänliga kretsar, som vet att uppskatta de mänskliga rättigheterna och människovärdet.

Slavarbetets utbredning. Historien om slavarbetet i Ryssland är historien om oerhörda lidanden för män, kvinnor och barn. Den historien har skrivits med blod och tårar. Det kan måhända låta paradoxalt, men det är ett bittert faktum, att det ryska folkets förluster i människoliv genom slavarbetet under Stalins despotism är betydligt större än till och med landets enorma förluster i det andra världskriget. Slavarbetssystemet har inte rubbats efter despotens död. Liksom förr måste det ryska folket utstå oerhörda människoeffter genom koncentrationslägren.

Slavarbetet infördes och sattes i system i Sovjetunionen under 1930-talet. Likväl skedde de första deportationerna till slavläger, nämligen till koncentrationslägren på Solovetskiön i norra Ryssland, redan 1923, alltså under Lenins välde. Slavarbetet tjänade ursprungligen till att hänsynslöst utrota de element, som var oppositionella och missnöjda eller förmodades vara oppositionella och missnöjda med Stalins despotiska regim. Under alla dessa år blev alla folkgrupper, som tänkte annorlunda än diktaturen i Kreml, inspärrade i koncentrationslägren. Stora grupper av de olyckliga internerna bestod då av bönder, som bjudit motstånd mot tvångskollektiviseringen, dvs. kolehospolitiken. Under Stalins paroll »likvidering av kulakerna som klass» blev miljoner och åter miljoner bönder utan hänsyn till sin sociala kategori under de vidrigaste förhållanden deporterade till olika koncentrationsläger, där de gick en säker död till mötes.

Under de följande åren, noga räknat från 1935, utvidgades slavarbetssystemet mer och mer. Där man tidigare hade kunnat räkna slavarbetarna i hundratusental, steg deras antal nu till miljoner. Slavarbetet blev ett medel för diktaturstatens ekonomiska politik. Den kommunistiska statsmakten utformade slavlägren som slutna enheter, vilka planmässigt kontrollerades politiskt och utbyggdes ekonomiskt genom ett system av järnhård disciplin och rigorösa repressalier. Samtliga undersökningar, som företagits opartiskt rörande slavlägrens problem, är nu eniga om att slavarbetet i Sovjetunionen är en massföreteelse och att det utgör en viktig ekonomisk grundval för landet.

Undersökning av slavarbetet. Intressanta uppgifter om utbredningen av slavarbetet i Sovjetunionen har publicerats av medlemmen i IBFG och vicepresidenten i A F of L Matthew Woll.

Det må här påpekas, att tack vare initiativ och energiskt arbete av Matthew Woll och David Dubinsky, A F of L:s rådgivande

representanter i Förenta nationernas ekonomiska och sociala råd, har detta råd företagit en undersökning av tvångsarbetet och av åtgärder för dess undanröjande. Det torde vara onödigt att framhålla, att denna åtgärd av ledaren A F of L inte kan skattas nog högt.

I sin rapport av den 25 juni 1952 inför Förenta nationernas ekonomiska och sociala råds expertkommitté meddelade Matthew Woll bl. a. följande: »Tvångsarbetsystemet har uppehållits i Sovjetunionen under hela efterkrigstiden. I den mån några som helst förändringar har kunnat iakttagas, visar de, att slavarbetet spelar en allt större roll i rysk hushållning. Omedelbart efter kriget fördes hundratusentals ryssar, som hade varit krigsfångar hos nazisterna — eller som av dessa hade deporterats som tvångsarbetare inom den tyska hushållningen — av sovjetmyndigheterna till olika tvångsarbetsläger i Sovjetunionen. I den mån det här inte rörde sig om personer, som föll i sovjetarméernas händer vid deras framträngande i Tyskland, blev dessa sovjetmedborgare utlämnade till sovjetmyndigheterna av de västallierade. Ryssland begagnade sig av repatrieringsklausulen vid Jaltakonferensen för att tilldela västmakternas representanter den odmjuka rollen som leverantörer av nytt människomaterial för Stalins slavarbetsläger.» (Internationale Freigewerkschaftliche Nachrichten, nr 8, augusti 1952, sid. 57.) Och vidare: »Av rapporter från efterkrigstiden framgår, att nätet av Sovjets koncentrationsläger oavbrutet vidgas och från sina ursprungliga centra i landets avlägsna delar framtränger mot landets hjärta, till Sovjetunionens tätare befolkade områden. Denna utveckling har grundläggande påverkat Sovjets näringsliv. I Donbäckenet, ett av de viktigaste centra för Sovjets tunga industri, kunde man enligt ögonvittnens utsago stöta på ett koncentrationsläger på var femte kilometer» (sid. 58). På grund av iakttagelser, som har gjorts på ort och ställe av trovärdiga ryska och västeuropeiska observatörer, kunde man nå fram till följande skakande konstaterande: »Det finns inte en enda större stad i Ryssland, där det inte finns åtminstone ett koncentrationsläger.»

Till samma slutsats kom den internationella kommissionen för bekämpande av systemet med koncentrationsläger, vilken har samlat och bearbetat viktiga utsagor av ögonvittnen. I kommissionens offentliga rättsliga undersökning den 21—26 maj 1951 i Bruxelles framhöll rapportören, den kände franske publicisten David Rousset, bl. a.: »Tvångsarbetslägren är spridda över hela det sovjetryska

territoriet. I detta avseende finns en intressant företeelse att rapportera. De första lägren fanns i Sovjetunionens avlägsnaste och ur klimatisk synpunkt besvärligaste områden, speciellt i de asiatiska provinserna och i de arktiska områdena. Varteftersom systemet utvidgas och organiseras, tränger koncentrationslägren allt längre fram i det europeiska Ryssland. I dag kan vi på grundval av talrika vittnesmål slå fast, att nätet av koncentrationsläger utbreder sig över hela Sovjetunionen och att det inte finns några stora industricentra, som inte har koncentrationsläger av relativ betydelse i sin närhet.» («En vit bok om Sovjets koncentrationsläger», Verlag Bund der Verfolgten des Naziregimes, Düsseldorf 1951, sid. 16.)

Den kommunistiska polisstaten — alla tiders största slavföretagare. Liksom i fråga om atomenergin vägrar den ryska statsmakten att gå med på en opartisk undersökning på ort och ställe av påståendet om slavläger. Ända till för kort tid sedan bestred den ryska statsledningen utan vidare, att det existerade tvångsarbete i det ryska riket. Detta förnekande vidhålls nu inte längre. Ty genom talrika vederhäftiga ögonvittnen, särskilt genom befriade utländska slavarbetare, har förekomsten av slavläger bakom järnridån blivit alltför väl känd. Dessutom kunde man inte längre hemlighålla för den fria världen de straffbestämmelser i de ryska lagarna, som förutsätter slavarbete. Men för att i möjligaste mån dölja slavarbetets brutala karaktär försöker nu den kommunistiska propagandan göra gällande, att de ifrågavarande lägren inte skulle vara något annat än anstalter med syfte att uppfostra, »förbättra», de »statsfientliga» elementen. Grundlösheten i detta påstående ligger i öppen dag. Det är sålunda överflödigt att gå närmare in på detta.

Trots järnridån, trots de hinder som den ryska diktaturen lägger i vägen, har tack vare undersökningar av Förenta nationerna, A F of L och olika vetenskapsmän antalet slavarbetare i Sovjetunionen kunnat något så när fastställas. De ifrågavarande uppgifterna varierar, vilket otvivelaktigt beror på de ogynnsamma förutsättningar, under vilka primärmaterialet måst anskaffas, liksom även på de skilda forskningsmetoderna. Hur som helst så skall vi i objektivitetens intresse under inga omständigheter överdriva antalet slavarbetare.

Den ryske skriftställaren David J. Dallin och den ryske historikern Boris I. Nikolaevsky, vilka är kända som sakkunniga ex-

perter i ryska politiska frågor, har i sitt gemensamma arbete »Slavarbete i Sovjet» (Natur & Kultur, Stockholm 1947), kommit till det resultatet, att enbart de manliga slavarbetarna i Sovjetunionen kan beräknas uppgå till ett antal av mellan åtta och tolv miljoner. Det motsvarar minst 16 procent av landets hela vuxna manliga befolkning. Härtill kommer vidare de kvinnor, som likaledes arbetar i koncentrationslägren, men vilkas antal inte kunde anges. Den amerikanske delegeraden i Förenta nationernas ekonomiska och sociala råd mr Willard Thorp uppskattade sammanlagda antalet slavarbetare i Sovjetunionen 1949 till mellan åtta och fjorton miljoner. Den brittiske delegeraden i samma råd mr Christopher Mayhew angav 1941, liksom Dallin och Nikolaevsky, antalet slavarbetare till mellan åtta och tolv miljoner. Författaren till boken »Jag valde friheten», Kravtjenko, som hade beklätt åtskilliga höga poster i Sovjetunionen, meddelade, att enligt hans uppskattning cirka 20 miljoner människor utförde slavarbete under krigsåren. Den spanske generalen El Campesino, alias general Valentin Gonzalez, anger i sin bok »Die grosse Illusion» (Verlag »Das freie Wort», Düsseldorf 1952) antalet slavarbetare i Sovjetunionen till 23 miljoner. Hans uppgifter förtjänar särskild uppmärksamhet, eftersom han under spanska inbördeskriget tillsammans med Lister och Madeste ledde det spanska kommunistiska partiet. Efter Francos seger inbjöds han till Ryssland, där han hyllades som världsrevolutionens hjälte. Vid denna tid kunde han röra sig fritt i Sovjetunionen och studera villkoren i landet på ort och ställe. Liksom för många andra kommunistiska intellektuella blev Stalins kommunism en bitter besvikelse även för general El Campesino. Under stor fara lyckades han fly från Sovjetunionen. Han har sedermera erhållit en fristad i ett demokratiskt land i Västeuropa. Andra utländska iakttagare går i sina observationer ännu längre än general El Campesino; enligt deras uppgifter torde antalet slavarbetare variera mellan 30 och 40 miljoner. Den västtyska journalisten Brigitte Gerland, som själv tillbringade sju år, 1946—1953, i slavlägren vid Vorkuta och där gjorde värdefulla iakttagelser, uppskattar antalet slavarbetare till inte mindre än 40 miljoner.

Under hänsynstagande till alla framlagda siffror tror vi oss kunna komma sanningen tämligen nära, om vi anger antalet slavarbetare i Sovjetunionen till 15 à 20 miljoner.

Samtliga slavarbetare jämte de företag, där de är sysselsatta, sorterar under MWD (inrikesministeriet), som på en gång tjänst-

gör som arbetsgivare och politiskt kontrollorgan. Sålunda kan den kommunistiska staten karakteriseras som en utpräglad slavstat. Med full rätt kan man påstå, att den ryska kommunistiska polisstaten är den störste slavföretagaren i vårt sekel, ja, under alla tider.

Slavarbete i de viktigaste näringsgrenarna i det kommunistiska riket. Slavarbetet bedrivs i alla tongivande näringsgrenar i Sovjetunionen. Mycket upplysande uppgifter härom ger den ryska regeringens konfidentiella rapport om den officiella ekonomiska planen för år 1941. (Rapporten hamnade efter kriget i ett demokratiskt land i väster och har på så sätt blivit känd för allmänheten. Här citeras dess uppgifter efter ett bidrag av nationalekonomen Salomon Schwarz i den ryska emigranttidskriften »Sozialistitscheski Westnik», »The Socialist Courier», New York, januari 1951.) Under den första tiden nyttjades slavarbetet i skogshushållningen. Sålunda uppgick t. ex. 1941 virkesavverkningen genom slavarbetet till 34,7 miljoner kubikmeter, vilket måste anses som en tämligen stor siffra. Under de följande åren infördes slavarbete i byggnadsindustrin, i flygindustrin, i gruvdriften och i oljeindustrin. I det omfattande programmet för olika byggnadsarbeten i Sovjetunionen 1941, för vars realiserande anslogs 36 miljarder 900 miljoner rubel, hade slavföretagen under inrikesministeriet (MWD) tilldelats uppgifter för 6 miljarder 810 miljoner. Kvantitativt sett utgjorde koncentrationslägrens byggnadsarbeten det främsta av alla regeringsdepartementens. Inrikesministeriet, slavarbetarnas arbetsgivare, blev huvudföretagare för trafikväsendets byggnadsindustri. Inom gruvdriften användes slavarbetet i stor utsträckning sedan mitten av 1930-talet, särskilt i guldgruvorna och för kolbrytningen. Slavarbetet förekommer i koldistriktet i Vorkuta, i Komirepubliken, i Donbäckenet, i Tschitinområdena och i den autonoma burjat-mongoliska republiken. Även i fabriksindustrin, exempelvis inom möbel- och skogsindustrin, användes slavarbete mer och mer. Alla är ense om att de av den kommunistiska propagan- dan så högt prisade femårsplanerna i mycket betydande grad har förverkligats genom slavarbete. Det faktum, att femårsplanerna inte har kunnat hundra procentigt genomföras, ändrar ingenting härutinnan.

Man kan, som redan sagts, knappast vänta någon reducering av slavarbetet inom överskådlig framtid. Tvärtom finns det allt skäl att förmoda, att det kommer att utökas ytterligare och bli en per-

manent institution. Ett övertygande bevis för den saken är det väldiga byggnadsprogram, som beslöts 1950 och vars förverkligande måste kräva åtskilliga år. Enligt en av den ryska statsmakten utfärdad uttrycklig förordning, åligger det inrikesministeriet att realisera hela programmet genom sina slavarbetare. Andra departement får inte tagas i anspråk för denna uppgift.

Av en artikel av den ovan nämnda västtyska journalisten Brigitte Gerland framgår klart och tydligt, att slavarbetet är av utslagsgivande betydelse för det ryska ekonomiska systemet. I samband med slavarbetarnas strejkrörelse i Vorkuta 1953 anför hon följande uppfattning, som är tämligen utbredd i Ryssland: »Sovjet-systemet beror i så hög grad på tvångsarbete, att en strejkrörelse bland fångarna skulle skaka regimen i dess grundvalar.» («Neue Zürcher Zeitung» 7 februari 1954.)

På liknande sätt tror sig den tyske läkaren Joseph Scholmer, som i tre och ett halvt år var inspärrad som fånge i lägret i Vorkuta, i anslutning till den nämnda strejkrörelsen kunna göra följande konstaterande: »Sovjetunionens industriella produktion är på grund av sin planhushållning ojämförligt mera känslig för varje störning. I händerna på miljonhären av tvångsarbetare befinner sig vidare nyckelpositioner inom råmaterialindustrin (enbart omkring 50 procent av kolförsörjningen och närmare 80 procent av timmeravverkningen). En strejk, som omfattade inte bara Vorkuta utan *alla* områden av de läger, som sorterar under MGB (det statliga säkerhetsministeriet) skulle faktiskt skaka hela den sovjetiska ekonomins byggnad i dess grundvalar.» («Der Monat», Berlin, nr 3, 1954, sid. 584.)

De anförda exemplen är väl till fyllest för att illustrera den stora roll, som slavarbetet spelar i den ryska diktaturstatens ekonomiska politik.

Förakt för slavarbetarnas mänskliga rättigheter och människovärde. Slavarbete är reglerat genom en rad bestämmelser i de ryska strafflagarna. Dessa bestämmelser inrymmer vittgående befogenheter åt ämbetsmännen inom de verkställande statsorganen. Genom sin svävande formulering legaliserar bestämmelserna de facto ett brutalt godtycke från ämbetsmännens sida. Domarna på fem, tio, femton års koncentrationsläger, ofta till och med ännu mera, står i skarp kontrast mot rättens och rättfärdighetens elementära grundsatser; de är samtidigt ett skändligt hån mot slavarbetarnas människovärde. Rapporten från den speciella expert-

kommittén inom Förenta nationerna och IBFG den 24 juni 1953 rörande tvångsarbetsystemet karakteriserar den rättsliga praxis beträffande ryskt slavarbete sålunda: »Den sovjetryska strafflagstiftningens allmänna målsättning, dess definition av brott i allmänhet och av politiska brott i synnerhet, dess inskränkning av rätten att försvara sig vid politiska brott, de vidsträckta straffbefogenheter, som har tillerkänts rent administrativa myndigheter, då det gäller personer, som betraktas som en 'fara för samhället', och det faktum, att korrektivt tvångsarbete i läger, i arbetskolonier, i deportation eller till och med på normala arbetsplatser skall tjäna den politiska omskolningen — allt detta bildar tillsammans en lagstiftning, som tjänar såsom grundval för ett system, vilket använder tvångsarbetet som medel till politiskt tvång eller till bestraffning av politiska åsikter; det är av de många vittnesutsagor, som kommittén har granskat, uppenbart, att denna lagstiftning också nyttjas i sådant syfte.» (United Nations, International Labour Office, Report of the Ad Hoc Committee on Forced Labours, Genève 1953, sid. 68.) Rapporten understryker också att lagstiftningen om mobilisering av arbetskraft, vilken tillåter tvång, utgör ett system av tvångsarbete i ekonomiskt syfte.

Rätten betraktas i Sovjetunionen som ett instrument för det kommunistiska partiets eller rättare sagt för Kremles diktatur. På grund härav ignorerar rättsförfarandet vid slavarbetet eller vid politiska domar den moderna rättens principer. Mycket beaktansvärd är Matthew Wolls hänvisning i den förut citerade rapporten inför Förenta nationernas ekonomiska och sociala råd till att den sovjetiska politiska polisen har rätt att utan laglig dom sända i koncentrationsläger »alla dem, som det betraktar som samhällsfarliga». I de fall, då det dömes till avtjänande av frihetsstraff i koncentrationsläger på detta sätt genom enkelt polisförfarande, är det enligt dekretet av den 5 november 1934 inte ens nödvändigt, att offret beskylls för att ha begått en bestämd straffbelagd handling.

I speciella fall kan den politiska polisen också fungera som domstol... På samma sätt är de »speciella lägerdomstolarna», som är vederbörande instans för »förbrytelser, begångna i arbetsförbättringsläger och kolonier», ingenting annat än organ för NKWD, fastän under annat namn.

Den ryske slavarbetarens lidandesväg leder genom en lång arbetsdag från gryningen till kvällen, ett tungt och mestadels avskytt arbete, som snabbt tröttar ut kroppen, permanent undernäring, ohygieniska livsbetingelser och inte minst bristande medi-

einsk vård. Till följd av dessa faktorer, vartill i många områden även kommer det hårda klimatet, kan man notera en utomordentligt hög dödlighet i koncentrationslägren. Forskare uppskattar denna dödlighet till 20 à 25 procent. Vederhäftiga vittnesutsagor berättar om ännu större dödlighetsprocent på många håll. Sålunda skriver Elinor Lipper, som själv i många år försmäktade i olika läger, i sin bok »Elf Jahre in sowjetischen Gefängnissen und Lager» (Verlag Oprecht, Zürich, 1950), att dödligheten bland arbetarna i guldgruvorna uppgick till omkring 30 procent. Om vi antar, att dödligheten i koncentrationslägren uppgår till 20 procent, kommer man vid ett antal av 15 miljoner slavarbetare till en årlig förlust av tre miljoner eller sammanlagt 27 miljoner människor enbart under efterkrigsperioden 1945—1953; vid ett antal av 20 miljoner slavarbetare uppgår förlusten i människoliv under samma period till 36 miljoner. Vi utgår därvid från den obestridliga förutsättningen, att de 15 resp. 20 miljonerna slavarbetare alltid utgör ett konstant antal. Ty de genom den höga dödligheten försvunna internerna ersättes omedelbart av nya slavarbetare.

En gripande illustration till de politiska fångarnas totala rättslöshet är de tusentals människoliv i slavlägren, som faller offer för terrorregimens tortyr. Under åren 1937—1938 avrättades 1 300 politiska slavarbetare — däribland trotskister, socialdemokrater och socialrevolutionärer — i Vorkutalägreets tegelverk på befallning av en »trojka», en tremannadomstol inom NKWD, som bestod av kaptenen i den statliga säkerhetstjänsten Grigorowitsch samt löjtnanterna Koschketin och Tschernin. Elinor Lipper omtalar i sin bok, att i fångelset »Serpantinka» i Kolyma blev år 1938 tusentals oskyldiga avrättade på befallning av den kommunistiske satrapen Garanin. Enligt gängse uppskattningar har Garanin ungefär 26 000 människors död på sitt samvete.

Tjugosextusen oskyldiga, fastslår Elinor Lipper med förklarlig avsky, måste gå under på ett enda år, innan Moskva på grund av alarmerande rapporter av några av Garanins medarbetare såg sig tvunget att inskrida mot den brutale kommendanten och avsätta honom. Han kunde likväl för att försvara sina blodsdåd åberopa sig på att han helt och hållet handlade i den anda, som kännetecknade Stalins och den statliga säkerhetstjänstchefen Jesjovs terroristiska politik.

Proteststrejk av slavarbetarna i Vorkuta. Ett utomordentligt livligt intresse väcker i alla den fria världens länder de senaste rap-

porterna om slavarbetarnas proteststrejk i Vorkutas koncentrationsläger. Det hela utgjorde i själva verket en säregen företeelse: för första gången sedan slavarbetssystemet infördes i det kommunistiska riket, protesterade slavarna mot detta system genom en organiserad revolt. Strejkrörelsen omfattade omkring 250 000 slavarbetare och varade över tre veckor. Om upprorets förlopp, som under sommaren 1953 överraskade makthavarna i Kreml, berättar trovärdiga vittnen i den fria världens press (i »Observer», »Neue Zürcher Zeitung», »Monat» och emigranttidskriften »Sozialistisches Westnik» — »The Socialist Courier» i New York), nämligen den redan ett par gånger nämnda västtyska journalisten Brigitte Gerland och den likaledes västtyske läkaren Joseph Scholmer, som båda vid ifrågavarande tid befann sig som fångar i Vorkutas arbetsläger och upplevde händelserna.

Vorkuta ligger på 68:e breddgraden. Temperaturen där växlar från 35 till 46 graders köld. Under vintermånaderna rasar här ofta våldsamma snöstormar. Tsar Nikolaj I (1825—1855) vägrade på sin tid att göra Vorkuta till deportationsort för förbrytare, emedan han ansåg, att »ingen människa kan begära, att någon skall leva där». Men Stalin överträffade till och med despoten Nikolaj: han beslöt att på denna plats upprätta en deportationsort för politiska slavarbetare. Staden Vorkuta byggdes och blev centrum för deportationen av slavarbetare och samtidigt huvudstad i den »autonoma socialistiska republiken Koma». Enligt expertundersökningar skall det på denna plats finnas några miljarder ton kol. Sedan årtal tillbaka deporteras tusentals slavarbetare till Vorkuta, där de måste utföra tvångsarbete under de mest fruktansvärda förhållanden. Här befinner sig i genomsnitt en halv miljon slavarbetare, vilka huvudsakligen arbetar i kolgruvorna. Man kan lägga märke till att industrin i Leningrad just får sitt kol från Vorkuta. Arbetet i Vorkuta vid en temperatur på 40 grader kallt eller mer karakteriseras av ögonvittnen som ren tortyr, som på kort tid totalt undergräver slavarbetarnas hälsotillstånd. Man förstår, att det rådde stort missnöje i arbetslägren. I juli 1953 slog en västukrainsk fånge ihjäl en notorisk provokatör i lägret. Gärningsmannen avrättades enligt lägerdomstolens beslut. Omedelbart därpå gick 680 ukrainska slavarbetare i strejk. Strejkkommittéer bildades, tusentals flygblad spreds. Strejkkommittéernas huvudsakliga krav var: frigivning av alla fångar. I en appell till slavarbetarna proklamerades: »Fångar, ni har ingenting annat än edra bojor att förlora.» I åtskilliga läger uppställdes dessutom föl-

jande krav: borttagande av taggtråden runt lägren, revision av domstolsförfarandet mot fångarna, minskning av straffmätningen. Enligt vad Brigitte Gerland meddelar, låg arbetet den 23 juli nere i 25 gruvor, den 25 juli låg det nere i alla 50 gruvorna. Koltågen var borta, 250 000 fångar, hela styrkan i kolgruvorna och hälften av Vorkutas hela befolkning, hade anslutit sig till strejken. En kommission från säkerhetstjänsten infann sig från Moskva och sökte förmå de strejkande att återupptaga arbetet. Den förklarade, att det inte kunde bli tal om frigivning av slavarbetarna. När förhandlingarna strandade, blev den 1 augusti 120 strejkledare och ett okänt antal andra strejkande skjutna med automatvapen. Trots detta fortsatte strejken. De terroristiska åtgärderna mot de strejkande fortsatte ävenledes. Som en uppmuntrande faktor verkade i några slavläger meddelandet om Berijas häktning. Strejkledningen proklamerade genom flygblad följande paroller: »Berija är en folkfiende.» — »Vi är oskyldigt dömda.» — »Död åt förrädaren Berija.» — »Giv oss frihet och vi skall giva er kol.» (SPD. Pressemitteilung und Information, Bonn, 14. Mai 1954.)

Som huvudrepresentant för Kreml förde general Derevianko ytterligare förhandlingar med representanter för de strejkande slavlägren, vilka likväl inte ledde till något tillfredsställande resultat. Joseph Scholmer skildrar förhandlingarnas dramatiska slut sålunda:

»Efter avslutandet av de militära förberedelserna för erövringen av lägret under personligt befäl av general Derevianko uppmanade en parlamentär i generalens namn fångarna att ge sig. Denne parlamentär, en officer, uppförde sig så provocerande, att han blev genompryglad av fångarna. Ännu en gång uppmanades fångarna genom högtalare till kapitulation. Men de vägrade. De samlades vid lägerporten, tog tag i varandra och bildade på så vis en tät falang. Höga rop hördes: Skjut då! Det är bättre att dö än att längre uthärda i det här lägret. Ukrainarna sjöng sina frihets-sånger. Nu befallde Derevianko stormning av lägret. De vid porten samlade fångarna erbjöd ett bekvämt mål för maskingevären...»

»När jag kom in i lägret, berättade Blagodatov, kirurgen i det 29:e schaktet för mig, fann jag där ungefär 200 sårade, som ännu levde, de flesta svårt sårade med skottskador i bröstet eller buken. Bland de sårade var omkring ett dussin tyskar. 64 offer för skottlossningen hade dött omedelbart, däribland fyra tyskar. Av de sårade stod många inte längre att rädda, somliga därför att de hade för långt gånge sårfeber, andra därför att varken instru-

ment, operationsmöjligheter, förbandsmaterial eller sakkunnig personal fanns tillstädes. Vi opererade en halv vecka dag och natt. Vi gjorde vad vi kunde, men varje dag dog ytterligare ett antal sårade till följd av sina skador.» (»Der Monat», mars 1954, sid. 578.)

Slavarbetarnas proteststrejk kvävdes i blod. Men deras offer var inte förgäves. Mycket träffande anmärker Scholmer, att strejken har skadat systemets nimbus av oangriplighet. Detta system kan nämligen angripas. Men det är givetvis omöjligt att förutsäga, om proteststrejker i koncentrationslägren kan växa ut och bli utgångspunkt för en folkrörelse mot det kommunistiska diktatorsystemet.